

De gamle Kirkegaardsdiger.

Af forhv. Museumsbestyrer Søren Knudsen.

Paa mine Rejser i Tyskland, Svejts, Frankrig m. fl. Lande har jeg ofte haft Lejlighed til at beundre de Fundamenter, der bærer de gamle Borge, Klostre, Kirker o. l. Bygninger, og især har det frydet mit Øje, naar disse undertiden meget høje Sokler har været skraat tilbagetrukne (transverserende), fordi denne Form udtrykker noget tilforladeligt, stabilt og solidt, ja, og dette er ikke blot tilsyneladende, men virkelig; — disse Egenskaber findes nemlig ved en saadan Mur.

Maaske er det naturligt, at Bygningshaandværkerne i disse Lande tidlig er kommet ind paa denne Form, fordi det stærkere kuperede Terræn, ja, ofte stejle Bjergsider, paabød den største Omhu; men fordi vi Danske boer „paa det jævne“ saa mageligt og trygt som kun faa Folk paa Jorden, var det ligefuldt godt for os, om vi ogsaa gjorde alt paa bedste og solideste Maade.

Ved nu at undersøge Diget om vor middelalderlige Kirkegaard her i min Føde- og Hjemmeby, Glud, og drage Sammenligninger mellem de til forskellige Tider opførte Stykker af denne, er det dog først rigtigt gaaet op for mig, hvor haardt der tiltrænges et effektivt Tilsyn med og et forebyggende Arbejde mod Vandalisme paa dette Felt.

Den ærværdige Portal til Kirkegaarden (som er afbildet Side 20), stemplet af mange Aarhundreder og med noget romansk Præg, er ubetalelig, og den svære Klokkestøbel er herlig (opført 1900 — den forrige ca. 1850 — desværre bliver det vel

Glud Kirke, set Vest fra. Tegning af Søren Knudsen, 1928.

næste Gang ganske umuligt at skaffe det fornødne Egetømmer) (se Billede S. 20).
Men nu til Diget!

Hele den sydlige Fløj af dette er ombygget i 1870erne, og ved denne Lejlighed er mange af Stenene kløvede, hvilket forvirrer Strukturen noget, men ganske vist samtidig gør det muligt at stable Stenene lodret uden at de skyder ud. I Vest- og Østfløjene er samtidig medtaget de Stykker af Diget, som naar til Laagerne, henholdsvis en Ganglaage mod Vest og den store Indgang mod Øst med baade Ganglaage og Kørelaage. Fra disse to ældste Indgange og nordpaa staar endnu ved hver sin Side to Stykker af de ældste Diger, og her er det, at jeg kommer til at tænke paa de indadskraanende Mure ved Sydens Borge og Kirker, thi disse to Digestykker skraaner meget stærkt og staar derfor ypperligt. Ovenstaaende Tegning viser et Stykke af dette ærværdige Dige samt i Baggrunden et Stykke af nyere Dato, ca. 1875, stablet lodret af kløvede Sten.

Her er der en sjælden Lejlighed til at sammenligne disse to Maader at stable Dige paa, og til at drage Slutninger og tage Standpunkter. Der er jo Skavanker og Fordeler ved begge Maader, nogle er fælles og andre særegne. — Det gamle Dige tager megen Plads, det er ca. 3 Alen bredt i Bunden (og ca. 1½⁰ foroven, indvendig Side skraaner ogsaa), men det er ubestrideligt det bedste, hvad Holdbarhed angaar, hvorimod det jo er lettere for uvedkommende Skabninger at overstige, da det næsten à la ægyptisk Pyramide er trappeagtigt, — hvilket vel at mærke igen kan faa gavnlige Betydning, ja, redde Menneskeliv (fra uvorne Kreaturer f. Eks., sligt er sket saa ofte). Men, fælles for begge disse Byggeformer er det, at de mange Huller mellem Stenene

Nordvestlige Hjørne af Glud Kirkegaardsdige. Tegning af Søren Knudsen, 1928.

danner kærkomne Bosteder for mangehaande Utøj, deriblandt Rotter. – Naar saa hertil nævnes, at det ved fortsat og gentagne Udvidelser af Kirkegaardene bliver stadig vanskeligere at skaffe nok af store Kampesten, ja, saa er der dog Grund til at søge Opgaven løst paa anden Maade.

Jeg mener, at man løser Opgaven bedst ved at opføre *Mure* i Stedet for *Diger*, men vel at mærke af de runde Sten, derved holdes Stilen i de ydre Former, og Stenene kan bedre forslaa, idet jo en Mur kan gøres betydelig tyndere end Diget.

Men den største Omhu er nødvendig. Stenene skal absolut renses fuldstændigt, og der skal bruges god Cementmørtel til hele Arbejdet. Der skal et godt Øje, Lyst og Interesse til for at faa en saadan Mur god og smuk, – lad den bare trække ind opad, f. Eks. med Tykkelse forneden af 1 m og foroven $\frac{1}{2}$ m, den kan pudses indvendig, men ogsaa opføres saaledes, at der bliver runde Sten paa indvendige Side med.

Der er omkring Glud Kirkegaard noget af alt – ligesom i Kirken. Præget af skiftende Tidens Former og Maader at bygge paa, og saa svarer det jo egentligt til hinanden, der er logisk talt intet at gøre Kvalm over *undtagen den paa visse Steder manglende Soliditet!*

Og hvor vilde det dog have været smukt, stemningsrigt, stilfuldt og tiltalende, ifald det havde været ligedan!

Billedet Side 18 viser Glud Kirke og den vestlige Laage gennem Diget. – I Forgrunden til højre uordentlige Rester af et Dige omkring Skolens Have, „prydet“ med gamle Blikspande, Petroleumsdunke, Konservesdaaser o. l. i malerisk Uorden – i Midten en Bunke Muraffald, Brokker, Kalkpuds o. l. omtrent skjult af div. Ukrudt. – Laagens Træportal er bleven lidt skæv. – Vejen herfra bruges ikke meget, den har vist aldrig i sine Dage faaet Grus, men den har en Række „Trinsten“ i Midten til at balancere paa i Uføret – ganske i sin middelalderlige Form – forresten er den ganske spærret af en udhængende, vældig Syrenhæk ved Skolens Have.

Fra Glud Kirkegaard. Tegning af Søren Knudsen, 1928.